

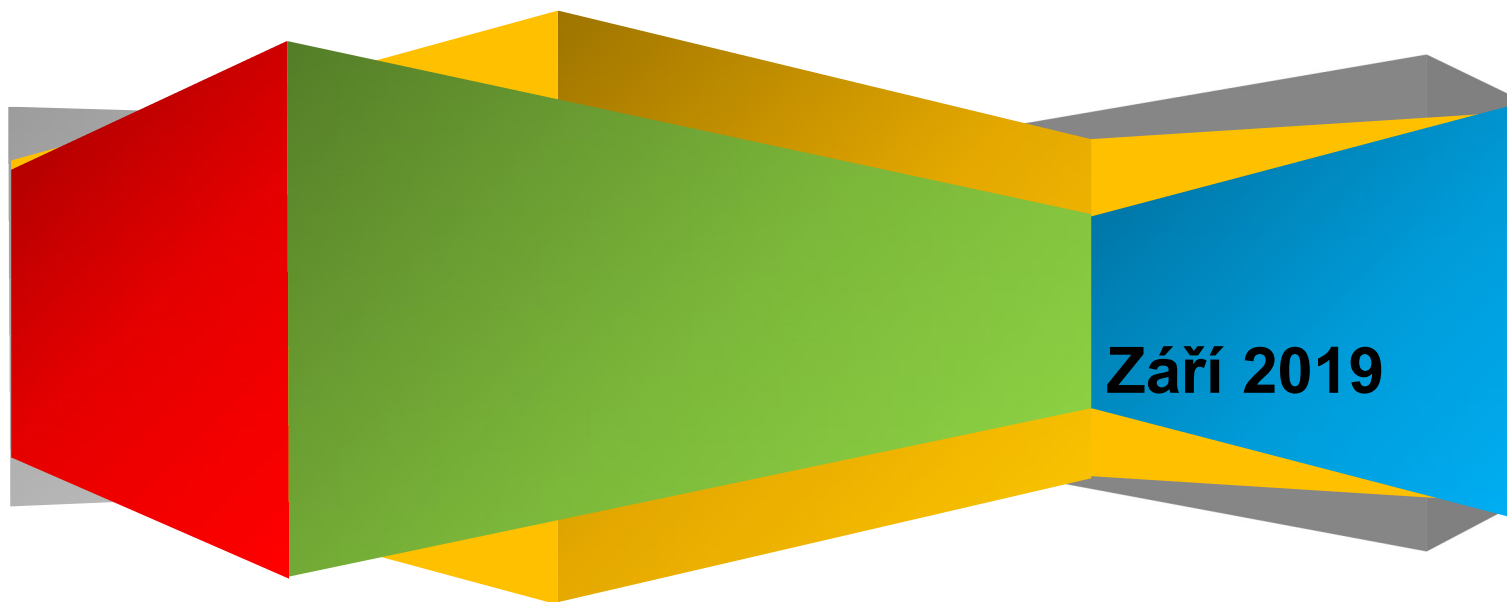

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Vstupní analýza vzdálené dílčí podpory v Semněvicích

Zpráva ze šetření

Zpracovali: Petr Charvát, Luboš Sál

Září 2019

Text neprošel jazykovou korekturou

Obsah:

1. Manažerské shrnutí vstupní analýzy	2
2. Seznam zkratk	3
3. Cíle a zdůvodnění analýzy	4
4. Metodologie, realizace a průběh šetření	4
5. Monitoring tisku k tématu sociálního vyloučení v Semněvicích	5
6. Sociální vyloučení v Semněvicích	6
7. Bydlení	9
8. Bezpečnost a občanské soužití	9
9. Zaměstnanost, sociální služby, potřeby	12
10. Doporučení	15
11. Zdroje a literatura	15

1. Manažerské shrnutí vstupní analýzy

Vstupní analýza vzdálené dílčí podpory vznikla na základě spolupráce mezi Agenturou pro sociální začleňování a obcí Semněvice. Cílem vstupního šetření (analýzy) je zmapování situace a vytvoření základního informačního materiálu pro efektivní spolupráci obce s ASZ, případně i dalšími aktéry. Text VA je také teoretickým podkladem pro návrhy a tvorbu opatření v rámci spolupráce obce a ASZ.

Při výzkumu bylo použito kombinace kvantitativních a kvalitativních metod, kdy jsou analyzována získaná kvantitativní a kvalitativní data společně. Sběr dat byl realizován v průběhu září 2019. Cílovou skupinou respondentů byli jednak předem vytipovaní, institucionální aktéři z řad politické reprezentace obce, institucí působících v oblasti poskytování sociálních služeb a v obci působících bezpečnostních složek. Byli kontaktováni také obyvatelé SVL a někteří další obyvatelé obce.

Semněvice jsou obcí v okrese Domažlice v Plzeňském kraji s celkem 232 obyvateli. V obci byly definovány oblasti označené jako sociálně vyloučené lokality (SVL). Jedná se zejména o tři bytové domy, č. p. 43, 44, a také dům č. p. 45. Všechna tři čísla popisná jsou bytovými domy v soukromém vlastnictví tří různých majitelů, přičemž majitel domu č. p. 43 funguje zároveň jako správce domu č. p. 44. Mezi obyvateli všech bytových domů převažují Romové.

Dle provedeného šetření nelze tvrdit, že by rodiny v SVL byly výrazně ohroženy ztrátou bydlení, nebo byli vystaveny bezprostředním nebezpečím z důvodu jeho zhoršené kvality. Lokalita nicméně splňuje znaky sociálního vyloučení zejména na základě nedostatečné dopravní obslužnosti, přístupu ke školám, lékařům, úřadům, nebo dojezdu do zaměstnání. V Semněvicích není mateřská škola a nejsou zde nízkoprahové aktivity pro děti a mládež (NZDM), kde by kromě možnosti trávení volného času dětí bylo možné nepřímo pracovat s rodiči, ohledně komunikace se školou, potřebách dětí pro přípravu na vyučování, nebo v prevenci záškoláctví. V obci chybí monitoring potřeb sociálních služeb nejen pro obyvatele SVL, chybí zde organizace, která by formou depistáže – působením v lokalitě zjišťovala aktuální potřeby obyvatel např. bezplatnou dluhovou poradnu, pomoc se sháněním zaměstnání, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy K – centra apod. Vzhledem ke zhoršené situaci v oblasti občanského soužití mezi některými obyvateli SVL a zbytku obce, včetně členů obecního zastupitelstva, je v rámci tohoto textu výrazně doporučeno i zvážení možnosti mediace při vzájemné komunikaci mezi jednotlivými aktéry.

2. Seznam zkratk

APK:	Asistent prevence kriminality
ASZ:	Agentura pro sociální začleňování (v textu také: Agentura)
CS:	cílová skupina
ČSÚ:	Český statistický úřad
DnB:	doplatek na bydlení
NNO:	Nestátní nezisková organizace
NZDM:	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
MěÚ:	Městský Úřad
MP:	městská policie
OOP:	Opatření obecné povahy
OOPČR:	Obvodní oddělení Policie České republiky
ORP:	obec s rozšířenou působností
OSPOD:	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
PnB:	příspěvek na bydlení
PnŽ:	příspěvek na živobytí
SLDB:	Sčítání lidu, domů a bytů
SV:	sociální vyloučení
SVL:	sociálně vyloučená lokalita
ÚP:	Úřad práce České republiky
VA:	vstupní analýza
VDP:	vzdálená dílčí podpora
VPP:	veřejně prospěšné práce

3. Cíle a zdůvodnění výzkumu

Tento text byl zpracován na základě schválené Žádosti o poskytnutí vzdálené dílčí podpory¹ Agenturou pro sociální začleňování obci Semněvice. Mezi důvody o zahájení spolupráce s Agenturou ze strany obce, patřila identifikace některých znaků sociálního vyloučení spojených zejména s nedostatečnou občanskou vybaveností a dopravní infrastrukturou. V obci byly definovány oblasti označené jako sociálně vyloučené lokality (SVL). Jedná se zejména o tři bytové domy, ve kterých dochází ke zvýšené migraci (fluktuaci) obyvatel o kterých zastupitelé z důvodu nepřihlášení se k trvalému pobytu, nemají přehled. Převážně mezi obyvateli těchto domů a ostatními obyvateli obce, dochází dle údajů v přihlášce k vzájemnému napětí. Mezi některými z obyvatel obce dochází verbálnímu napadání, které v několika případech vyústilo k fyzickému napadení a následným občanskoprávním sporům.

Cílem vstupního šetření (analýzy) je zmapování situace a vytvoření základního informačního materiálu pro efektivní spolupráci obce s ASZ, případně i dalšími aktéry. Text VA je také teoretickým podkladem pro návrhy a tvorbu opatření v rámci spolupráce obce a ASZ.

4. Metodologie, realizace a průběh šetření

Sběr dat byl realizován v průběhu září 2019. Při výzkumu bylo použito kombinace kvantitativních a kvalitativních metod (mixed methods), kdy jsou analyzována získaná kvantitativní a kvalitativní data společně. Další z metod uplatněných v případě šetření v Semněvicích, byl i tzv. desk research, tedy sekundární analýza dostupných zdrojů. Tato metoda spočívá v získávání a následné analýze dat od několika dalších zainteresovaných institucí. S vytipovanými institucionálními aktéry byly realizovány zaznamenávané, polostrukturované rozhovory. Dále byli kontaktováni i obyvatelé předem definovaných tzv. sociálně vyloučených lokalit (dle určení institucionálních aktérů a ze zjištění na místě). Jednotliví aktéři byli vybíráni na základě vztahu ke klíčovým institucím, zkoumaným lokalitám a vztahu k definovaným tématům vstupní analýzy. Z již provedených rozhovorů byli tipováni další potenciální respondenti (snowball method). Rozhovory svým charakterem cílily na zjištění předem stanovených výzkumných okruhů, jejichž význam se měnil dle relevance a obsahu již zaznamenaných výpovědí. Komplementární metodou celého výzkumného šetření bylo pozorování. Polostrukturované narativní rozhovory byly zpracovány pomocí metody otevřeného kódování. **Citace uvedené v tomto textu reprezentují typické, opakující se výpovědi, popis skutečností, postojů a názorů, potvrzené z více různých zdrojů, od více respondentů.**

Cílovou skupinou respondentů byli jednak předem vytipovaní, institucionální aktéři z řad politické reprezentace obce, institucí působících v oblasti poskytování sociálních služeb a v obci působících bezpečnostních složek. Byli kontaktováni také obyvatelé SVL a někteří další obyvatelé obce. Celkem bylo realizováno 9 zaznamenaných polostrukturovaných rozhovorů (v délce od 20, do 80 minut) jejichž přepisy byly kódovány do kategorií dle struktury pokládaných otázek a jejich relevanci ke zkoumané problematice. Rovněž bylo pořizeno dalších 10 kratších, informativních rozhovorů s obyvateli Semněvic.

¹ Jedná se o typ odborné metodické podpory, kterou Odbor (Agentura) pro sociální začleňování Úřadu vlády ČR, poskytuje dle předem stanovených podmínek, obcím se kterými je navázána některá z forem spolupráce (více na www.socialni-zaclenovani.cz).

Tabulka realizovaných rozhovorů:

Respondenti / instituce	Počet realizovaných rozhovorů
Zástupci vedení obce	2 rozhovory
Poskytovatelé sociálních služeb a NNO	4 rozhovory
Pracovníci bezpečnostních složek	1 rozhovor
Obyvatelé obce a SVL	12 rozhovorů

Tabulka č. 1: Seznam rozhovorů

5. Monitoring tisku k tématu sociálního vyloučení v Semněvicích²

Z mediálních výstupů byla v posledních třech letech v souvislosti s obcí Semněvice zmiňována zejména **petice obyvatel Semněvic s 84 podpisy**, adresovaná poslanecké sněmovně parlamentu ČR, zaměřená „proti lidem, kteří v obci vlastní nájemní byty a nemovitosti a využívají je pro takzvaný byznys s chudobou – pronajímají většinu svých bytových jednotek sociálně slabším“ (Moje Domažlicko 22/9/2016, Plzeňský deník 22/9/2016). Nájemní byty zmíněné výše, se nacházejí ve třech bytových domech na východním okraji obce. Dle uvedených článků, jsou obyvateli těchto domů převážně Romové a tzv. „nepřízpůsobiví občané“. Články zmiňují špatné hygienické podmínky uvnitř domů a také „potíže“, které mají místní obyvatelé s nájemníky těchto domů. Jeden z článků (Právo 5/5/2017), hovoří o „teroru spojeném s nepořádkem, vandalstvím a problémovými rodinami“. Odkaz na jednoho z majitelů dotyčných bytových domů, vyvolal reakci v podobě dalšího článku (Domažlický deník 12/10/2016), majitelka zmiňovaných nemovitostí se ptá na oprávnění vedení obce kontrolovat interiér domů v soukromém vlastnictví, starosta obce tvrdí, že má informace o stavu domů zprostředkovaně, „od občanů“. Domažlický deník (17/6/2017) zmiňuje začátek působení neziskové organizace Romodrom o.p.s., která se v Semněvicích měla zaměřit na pomoc „zejména lidem romského etnika v obtížné životní situaci“. Organizace Romodrom o.p.s. je rovněž zmiňována (Moje Domažlicko 7/6/2017) v souvislosti s pořádáním dětského dne v Semněvicích.

V souvislosti s obcí Semněvice, bylo v médiích diskutováno i tzv. **opatření obecné povahy** (OOP) umožňující obcím zastavit vyplácení nepojistných sociálních dávek – doplatků na bydlení nově příchozím nájemníkům (Domažlický deník 22/3/2017). Článek v tomto případě hovoří o „zamezení rozrůstání sociálních ghatt“. Zřízení bezdoplatkových zón (OOP) dle publicisty Jana Stejskala „staví občana před překerní dilema. Buď může mít ústavně garantovanou svobodu pobytu, anebo může mít ústavně garantované právo na zajištění základních životních podmínek, rozhodně však nemůže mít obojí.“ (Lidové noviny/názory 30/4/2018). Reakcí na uvedený článek je odpověď poslance Vladislava Vilímce (Lidové noviny/názory 10/5/2018), který v zavedení OOP spatřuje nástroj jak zabránit tomu, „aby obchodníci s chudobou dál účelově sestěhovávali nájemníky do nevyhovujícího místa jen s cílem profitovat na doplatku na bydlení“. Oba autoři ve své polemice o smyslu zavádění OOP, jako jeden z příkladů uvádějí právě obec Semněvice.

Semněvice byly za poslední tři roky mediálně zmiňovány i **ve spojení s několika případy žhárství**, které se v obci objevily (Domažlický deník 9/11/2017 a 31/8/2018, Blesk 9/11/2017, Plzeňský deník 18/11/2017). V jednom listopadovém týdnu roku 2017, zde došlo celkem ke třem požárům - stohu, chlívku se senem a stodoly. O rok později v obci hořely dva autovraky. Domažlický deník cituje obyvatelku Semněvic, která se „kromě problémů s nepřízpůsobivými

² Zpracování dat proběhlo prostřednictvím monitoringu tisku s použitím softwaru Newton media selekcí mediálních zpráv za poslední tři roky. Zdroje citovaných mediálních zpráv: Moje Domažlicko, Plzeňský deník, Právo, Domažlický deník, Lidové noviny, Blesk, Týdeník Tachovská jiskra.

bojí žháře“. Pachatelé těchto činů dosud nebyli odhaleni a jedním z podezřelých byl v průběhu vyšetřování dokonce i člen obecního zastupitelstva.

Obec Semněvice, je dle statistické ročenky Plzeňského kraje za rok 2018, **obcí s nejnižším průměrným věkem, 34,3 let**. Důvodem této skutečnosti jsou tři bytové domy, kde žijí početné romské rodiny. V roce 2018 žilo v Semněvicích celkem 68 dětí mladších 15 let. (Tachovská jiskra 9/1/2019, Domažlický deník 6/6/2019).

6. Sociální vyloučení³ v Semněvicích

Semněvice jsou obcí v okrese Domažlice v Plzeňském kraji s celkem 232 obyvateli.⁴ Dle analýzy sociálně vyloučených lokalit z roku 2015⁵ je v obci přítomna jedna SVL se 40 obyvateli (což v roce 2015 činilo více, jak 21 % obyvatel obce). V žádosti obce o poskytnutí Vzdálené dílčí podpory z července 2019, jsou jako SVL označeny panelové domy č. p. 43, 44 a také dům č. p. 23. Podle rozhovorů provedených v září 2019 byly jako tzv. „horší adresy“, či SVL označovány oba zmíněné bytové domy (43 a 44) a také dům č. p. 45. Všechna tři čísla popisná jsou bytovými domy v soukromém vlastnictví tří různých majitelů, přičemž majitel domu č. p. 43 funguje zároveň jako správce domu č. p. 44. Mezi obyvateli všech bytových domů převažují Romové.

Foto č. 1 a 2: Bytové domy č. p. 43 a 44 v Semněvicích (zdroj: archiv autora).

Vývoj řešení problematiky sociálního vyloučení v Semněvicích

Problematika sociálního vyloučení zde byla poprvé systematicky řešena v souvislosti s peticí občanů Semněvic ze září 2016⁶, kteří si stěžují na majitele bytových domů, kteří své nemovitosti používají pro tzv. obchod s chudobou⁷ a do obce se tak stěhují tzv. „nepřízpusobiví občané romského původu“ (dle textu petice). Na základě intervence poslanců Parlamentu ČR Vladislava Vilímce a Miloslavy Rutové, byl v souvislosti s peticí

³ Pod pojmem sociální vyloučení chápeme proces exkluze lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování.

Zdroj: www.socialni-zaclenovani.cz

⁴ Data ČSÚ k 31. 12. 2018.

⁵ Analýza sociálně vyloučených lokalit, GAC s.r.o.: <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015>

⁶ „Petice proti narušování soužití a omezování lidských práv a svobody nájemníků a pronajímatelů Remsi Kabashaj, Milena Černá“.

⁷ Pronájem bytů (zejména) příjemcům nepojistných sociálních dávek pomoci v hmotné nouzi.

kontaktován Koordinátor pro romské záležitosti Plzeňského kraje, z jehož iniciativy byla zorganizována dvě „**Pracovní setkání k sociální problematice v obci Semněvice**“ 6. 2. a 9. 10. 2017. Na jednání byli pozváni zástupci obce Semněvice, o. p. s. Romodrom, ÚP Domažlice, PČR, Agentury pro sociální začleňování, MěÚ Horšovský Týn a Krajského úřadu Plzeňského kraje. Dle zápisů ze zmíněných setkání, byly na základě příspěvků a následné diskuse domluveny následující postupy:

Zápis ze dne 6. 2. 2017: Domluvení užší spolupráce mezi obcí Semněvice Romodrom o.p.s., formou terénních pracovníků přítomných přímo v obci. Zvážení možnosti zaměstnávat klienty (Romodromu) formou veřejné služby, nebo VPP. Vynaložit větší tlak na projednávání přestupkových řízení (MěÚ Horšovský Týn). Možnost zvážit spolupráci města Horšovský Týn s ASZ, eventuálně zřídit pozici Asistenta prevence kriminality.

Zápis ze dne 9. 10. 2017: Zúčastnění se shodli na nutnosti udržení kontinuity práce v lokalitě, zejména terénních pracovníků Romodromu, kontaktování majitelky (a správkyně) zmiňovaných bytových domů v Semněvicích (pracovníky Romodromu), navázání užší spolupráce s ÚP Domažlice v oblasti VPP a veřejné služby s případným zajištěním dopravní obslužnosti. Zajištění financování Romodromu pro rok 2018 (přes ASZ a konzultacemi Krajského úřadu, mimo programové dotace). Zápis na konci konstatuje spolupráci v dané věci za nastavenou a další koordinovaná setkání proto nepředpokládá.

Organizace Romodrom o.p.s. působila v Semněvicích od května 2017, do července 2018. **Konec spolupráce byl zdůvodněn v otevřeném dopisu Romodromu** adresovanému vedení Plzeňského kraje, obci Semněvice, ÚP a dalším zúčastněným aktérům. Zástupci organizace v něm hodnotí svůj dosavadní postup v obci, zmiňují úspěchy spojené s rozptýlením počáteční nedůvěry ze strany vedení obce a také konkrétní kroky např. v podobě realizace pracovní pozice domovnice v SVL, komunitním setkávání dětí a rodičů, nebo pořádání dětských dnů. Důvodem konce působení v Semněvicích, jsou dle zástupců organizace, především osobní konflikty mezi některými obyvateli bytovek (SVL) a vedením obce. Spor o zahrádky před bytovými domy, kdy pracovníci Romodromu asistovali vedení obce, vytvořil atmosféru nedůvěry, kterou se již nepodařilo překročit. Osobní konflikty vyústily ve fyzické napadení místního zastupitele několika občany z bytovek, kterým (dle pracovníků organizace) poskytla odborné poradenství jiná NNO působící v lokalitě. V květnu 2018 byla ukončena pozice domovnice a v červenci zde Romodrom ukončuje svou činnost. Jako doporučení na závěr, uvádějí pracovníci Romodromu potřebu zvýšení represe v podobě přešetření přestupků některých obyvatel SVL.

Problematika sociálního vyloučení v Semněvicích, září 2019

Respondenti – účastníci zaznamenávaných, polostrukturovaných a také neformálních rozhovorů, se ve svých výpovědích shodují na identifikaci tzv. sociálně vyloučených, či „*problémových*“ domů v obci vesměs tak, jak jsou popsány výše. Zejména mezi institucionálními aktéry také existuje dobré povědomí o minulé snaze situaci v obci řešit. **Tematika sociálního vyloučení je však v Semněvicích nahlížena různými aktéry z různých perspektiv.** Vedení obce vnímá jako největší potřebu zmírnění napětí v obci mezi převážně romskými obyvateli bytovek, o kterých má špatný přehled a zároveň s nimi nemůže efektivně komunikovat. Postoje oslovených obyvatel rodinných domů na obyvatele bytovek se různí a ne vždy korespondují s postoji vedení obce. Někteří obyvatelé Semněvic se obyvateli bytovek scházejí a běžně komunikují, jiní si stěžují na hluk (hlasitou hudbu), která se z nich někdy ozývá. Někteří oslovení obyvatelé obce kritizují chování dětí z bytovek (ničení květin v obecním prahu, žebrání, odhazování odpadků na zem apod.). V obci existuje rozdělení na „my a oni“, které může znamenat „Romové v bytovkách a ostatní v domcích“, nebo „konkrétní romská rodina a vedení města“, majitelé bytovek a vedení (obyvatelé) obce. Nebo i různé rodiny v rámci SVL. V obci byl zaznamenán spor, ve kterém někteří respondenti staví na odlišnou stranu dvě různé, v obci působící⁸ neziskové organizace. **Mezi oslovenými obyvateli SVL jsou však stále lidé, kteří hovoří o problémech se sháněním**

⁸ Působící v minulosti.

zaměstnání, kvalitního bydlení, nedostupných volnočasových aktivitách pro své děti, nebo špatné dopravní obslužnosti Semněvic.

V současné době (září 2019) **přímo v Semněvicích nepůsobí žádná nezisková organizace z oblasti sociálních služeb.** Pohledem jedné ze zainteresovaných institucí je neúspěch předchozího řešení sociálního vyloučení v Semněvicích (mimo jiné) zapříčiněn i nedostatečným pochopením rolí jednotlivých aktérů z řad NNO a sociálních služeb.

Pracovník v sociálních službách:

„Když už se to teda někde (v Semněvicích) trošičku směřovalo, tak to v podstatě zase nedopadlo. Z mého pohledu, se tam pletou pojmy s dojmy, jaké jsou kompetence sociálního pracovníka, jaké jsou kompetence komunitního pracovníka, co může neziskovka.“

Výše uvedená citace souvisí s **různými očekáváními a následným zklamáním z nenaplněných představ jednotlivých aktérů.** Dle informací z provedených rozhovorů, v Semněvicích probíhá letitý osobní spor mezi některými představiteli obce a zástupci jedné z rodin žijících v bytových domech označovaných jako SVL. Tento spor se v posledních letech promítl i do pokusů o řešení problematiky sociálního vyloučení v obci. Jedna z organizací, která zde v minulosti poskytovala terénní sociální služby (jak již je uvedeno výše), se ocitla na jedné ze stran tohoto sporu, což ji prakticky znemožnilo další práci v lokalitě. Obec je (ústy svých zástupců) nespokojená s vývojem situace kolem bytových domů z důvodu časté fluktuace obyvatel, nad kterými nemá kontrolu, také kvůli nepořádku kolem bytovek a stížnostmi některých občanů na chování obyvatel bytovek ve vsi. Ze stávajícího stavu viní především majitele bytovek, které je dle stavu nemovitostí (zejména některých bytů) a způsobu jejich pronajímání⁹ možno označit za tzv. obchodníky s chudobou. Na „stranu“¹⁰ majitelů bytovek, respektive správce obou bytových domů se (dle provedených rozhovorů) v příslušném sporu staví i jedna rozšířená rodina žijících v pronájmu v bytovkách. Jedná se právě o rodinu, která má dlouhodobé spory s některými ze zástupců obce. **Osobní rovina, na jejímž základě se přistupuje k tematice sociálního vyloučení,** je znát z přístupu kontaktovaných respondentů k další, v minulosti v obci působící neziskové organizaci. Ta, dle zaznamenaných názorů postupuje proti zájmům jedné z popsaných „stran“ tím, že poskytuje „straně“ druhé právní konzultace. Poskytování podobných informací má však podle svých pracovníků, na požádání klienta, v popisu práce. Někteří z kontaktovaných respondentů, obyvatel SVL mají pocit, že se v oblastech skutečných potřeb obyvatel Semněvic bytovek za poslední léta mnoho nevyřešilo.

Lokalita Semněvic bytovek je dle některých respondentů, pro nové neziskové organizace těžko přístupná. Je tomu tak jednak z důvodu zmiňovaných osobních sporů, ale také z nejasně vymezeného a také navenek nedostatečně komunikovaného rozdělení pole působnosti jednotlivých organizací. Běžná sociální práce tak může vyvolat (v klientech i objednatelích) přehnaná očekávání, mnohdy následovaná zklamáním a frustrací. Nejasné vymezení kompetencí může také vést k manipulativním postojům, k využití sociální služby ke zvýšení (vlastního) symbolického kapitálu¹¹ některých obyvatel SVL, nebo i jiných místních aktérů. Podle informací z realizovaných rozhovorů k výše uvedeným situacím v Semněvicích v posledních letech docházelo.

⁹ Pronajímání příjemcům DnB, chudým rodinám, Romům, častá fluktuace nájemníků.

¹⁰ Subjektivní vnímání stran sporu popsané respondenty v provedených rozhovorech.

¹¹ Jinak/také, ke zvýšení společenské prestiže (sociální role) v dané společnosti (Pierre Bourdieu, 1998).

7. Bydlení

Bydlení v SVL

V Semněvicích, jsou jako SVL (viz výše) vnímány především bytové domy č. p. 43, 44 a 45. Samotné budovy jsou bývalým vlastnictvím podniku Státních statků, ve kterých od druhé poloviny 60. let 20. století bydleli nové příchozí obyvatelé, dnes často majitelé rodinných domů v obci. V období ekonomické transformace byly budovy prodány soukromým majitelům. Podle informací od obyvatel obce a některých dlouholetých nájemníků těchto domů, zde bydlí stále častěji převážně romské rodiny s dětmi, v některých z bytů navíc dochází k časté výměně nájemníků. V době šetření žilo ve jmenovaných domech cca 50 – 60 osob, z toho přibližně 15 – 20 dětí. Současnými majiteli domů, jsou dle zápisu v katastru nemovitostí tři různé fyzické osoby. V bytovkách č. p. 43 a 44 je po sedmi bytech, domy jsou napojeny na kanalizaci, vytápění je řešeno v každém z bytů individuálně, topeními na tuhá paliva. V domě č. p. 45 jsou čtyři bytové jednotky a topení na tuhá paliva, dům není napojen na obecní kanalizaci.

Dle kontaktovaných sociálních služeb a obyvatel domů, jsou v některých z bytů štěnice a ve sklepech potkání. Stav jednotlivých bytů se liší¹², dlouholetí nájemníci mají větší důvod se o byty starat, než rodiny, které se často stěhují. V bytovkách se liší i ceny za nájemné a způsob placení energií. Někteří nájemníci platí za byt 2+1 4 tisíce s poplatky za vodu a elektřinu si hradí sami, nájemníci kteří se často stěhují, platí i 8 tisíc protože na sebe nemají „napsanou“ elektřinu. U častěji migrujících rodin navíc bývá zvykem platba nájemného podle počtu osob a vysoké počáteční zálohy na energie, při nastěhování. Shánění nových nájemníků funguje doporučením od stávajících obyvatel, jejich příbuzných, nebo známých. Prázdné byty se tak zpravidla obsadí velmi brzy. Dle informací od sociálních pracovníků pobírá v domech nepojistné sociální dávky - DnB pouze několik domácností.

Výše popisované bytové domy v Semněvicích z důvodu nedostatečných investic do jejich oprav postupně chátrají a **bydlení** v nich, zejména v hůře zařízených bytech, **lze považovat za substandardní**. Zvláště s ohledem na vytápění tuhými palivy, nebo v případě rodin, kterým byla z důvodu nezaplacení záloh odpojována elektřina. Problematické je i šíření štěnic ze starého nábytku po odchozích nájemnicích skladovaného ve sklepech bytových domů. Přes všechno výše uvedené **nelze tvrdit, že by zde ubytované rodiny byly výrazně ohroženy ztrátou bydlení, nebo byli vystaveni bezprostředním nebezpečím z důvodu jeho zhoršené kvality**. Lokalita nicméně splňuje znaky sociálního vyloučení také na základě nedostatečné dopravní obslužnosti, přístupu ke školám, lékařům, úřadům, nebo dojezdu do zaměstnání. Sociálně slabší rodiny tyto potřeby nemohou realizovat individuální dopravou a jsou odkázáni na nedostatečné veřejné prostředky a zdroje.

8. Bezpečnost a občanské soužití

Bezpečnostní složky a opatření v Semněvicích

Obec Semněvice, spadá z hlediska působnosti PČR pod Územní odbor Domažlice, Obvodní oddělení Horšovský Týn, se sídlem v cca 20 km vzdálených Domažlicích. V 9 km vzdáleném Horšovském Týně působí Městská policie, která je personálně poddimenzovaná a v současné době (září 2019) má pouze jednoho pracovníka. V Semněvicích je také nainstalován systém čtyř bezpečnostních kamer, který snímá vybraná místa v obci a pořizuje automatický videozáznam.

¹² Dle provedených rozhovorů i šetření na místě.

Nápad trestné činnosti

V žádosti o poskytnutí Vzdálené dílčí podpory obce Semněvice, se v souvislosti s bezpečností v obci hovoří o velké míře latence z hlediska majetkové a přestupkové činnosti, která se koncentruje především do oblasti kolem bytových jednotek, a poškození jí neoznamují. Dle údajů od bezpečnostních složek bylo za rok 2018 v Semněvicích, mimo udělené blokové pokuty za dopravní přestupky, spácháno celkem 9 přestupků. Přestupků s blokovou pokutou¹³ zde bylo celkem 13. Z dopravních přestupků se jedná zejména o jízdu na motocyklech bez ochranné přilby a ježdění se zákazem řízení motorových vozidel. **Bezpečnostní situace v obci se dle vyjádření příslušníků bezpečnostních složek zlepšuje** a obci Semněvice je v současnosti (září 2019) věnována stejná pozornost, jako obcím ostatním. V minulosti¹⁴ v obci častěji docházelo k přestupkům proti občanskému soužití v podobě slovního napadání, fyzického napadení, rušení nočního klidu, zakládání černých skládek a zakládání požárů mezi bytovkami. Společenská škodlivost těchto přestupků byla i v minulosti hodnocena jako nižší. V minulosti zde došlo i k několika trestným činům. Od roku 2017, byl mezi obcí a OO PČR dohodnut zvýšený dohled, do obce se preventivně dojíždělo jednou až dvakrát za operační den. Od tohoto opatření však již bylo, vzhledem k uklidnění situace odstoupeno. V současné době hlídka do obce zajíždí v průměru třikrát týdně

Bezpečnost a pocit bezpečí

Pocit bezpečí je v obci vnímán různými obyvateli Semněvic subjektivně - různě. Většina z oslovených obyvatel obce se však při otázce na bezpečnost zmíní o „*bytovkách, kde žijí Romové*“ (SVL). Někteří jmenují konkrétní rodinu z bytovek, stejnou, se kterou je ve sporu i část vedení obce. Jiní jako ohrožení vnímají ty rodiny z bytovek, které často fluktuují a místní je neznají. **Výhrady, které oslovení obyvatelé obce k obyvatelům SVL vyjadřují, však vesměs¹⁵ nemají formu akutních hrozeb a spadají spíše do roviny občanského soužití.** Níže uvádíme několik citací různých obyvatel Semněvic, odpovídajících na otázky na občanské soužití (bezpečnostní rizika) v obci¹⁶:

„Ve vsi je slyšet hlasitá hudba, i na druhém konci. Pro lidi co bydlí kolem (bytovek) to je špatné. Jinak se tu ale nic závažného neděje.“

„Romové, černí jsou problém, jednou nás vykradli.“

„Cikáni jsou v obci problém (Bojí se, ale neví proč). Incidenty se dějí spíše v hospodě. Romské děti jsou drzé, žebrají na návsí atd.“

„Z bytovek je akorát občas slyšet hudba, rámus.“

„Něco se stalo před pár lety, přepadení, teď občas kradou romská děcka v obchodě, ale není to problém.“

„Kdyby tu byly dvě rodiny, tak je to OK, ale dva plné baráky (Romů), to je moc.“

„Lidi z bytovek nejsou všichni špatní, někteří ale neplatí obecní poplatky, nejsou v obci hlášeni.“

¹³ Dle údajů od respondentů se z 90 % jedná o dopravní přestupky.

¹⁴ V období mezi lety 2015 – 2017.

¹⁵ U dvou dotazovaných respondentů, byly zmíněny obavy z napadení, nebo okradení ze strany obyvatel SVL.

¹⁶ Jde o odpovědi na otázky: „Čeho se zde lidé bojí, jsou zde nějaká nebezpečná místa?“ „Jak zde funguje komunitní život, jaké jsou zde sousedské vztahy?“ „Co je v obci největší problém?“

„Ty zahrady tady jejich děti občas vyplení třeba brambory přes zeď, ale osobně se jich nebojím a jdu mezi ně, akorát to mě mrzí, že jako ten binec, že udělají a ještě jsou drzí.“

„Nedochází k žádným přepadením – velkým věcem, jsou to drobnosti, ale stokrát nic umožnilo osla“.

Z citací výše je patrné, že obyvatelé obce při otázce na bezpečnost a sousedské vztahy shodně odkazují na bytové domy a jejich obyvatele, převážně Romy. Situace v obci však není dramaticky vyhrocená, nelze hovořit o jednoznačném rozdělení na „majoritu“ a „minoritu“ (my a oni).

Občanské soužití

Foto č. 3 a 4: Nepořádek v okolí bytových domů a vypálený autovrak v Semněvicích (zdroj: archiv autora)

Z hlediska občanského soužití vzhledem k problematice sociálního vyloučení a zmíněné historie snahy o jeho řešení, v Semněvicích rezonuje výrazný spor, na který je již upozorněno výše. Tento spor byl různými způsoby popsán v rozhovorech provedených s obyvateli obce, a také s ostatními respondenty z řad sociálních služeb, NNO i bezpečnostních složek. Mezi obyvateli bytovek je (dle provedených rozhovorů) zúčastněnými aktéry vnímána jako dominantní jedna z rodin. Její hlavní představitel byl v minulých letech přítomen u několika případů fyzického napadení, klasifikovaných jako přestupky a řešených přestupkovou komisí v Horšovském Týně. U jednoho z případů byl poškozeným starosta obce Semněvice. Původem sporů, které vyeskalovaly do fyzického napadení, byly (dle provedených rozhovorů) dohady o přidělování a provádění veřejně prospěšných prací, nebo rušení zahrádek u bytových domů v majetku obce, o které měli obyvatelé bytovek zájem. Členové této rodiny jsou některými z obyvatel obce označováni např. za původce zapalování autovraků u bytovek, což však sami popírají. Dle vyjádření některých respondentů, se členů této rodiny lidé v obci a také ostatní obyvatelé bytovek bojí. Právě tato rodina, byla (dle provedených rozhovorů) důvodem k ukončení působení jedné z neziskových organizací v obci. Ze strany této rodiny dochází dle některých respondentů, zainteresovaných v lokálních sporech, k verbálnímu napadání a vyhrožování. Argumentace ohledně popisovaných neshod však probíhá i ze strany zmíněné rodiny, jejíž někteří zástupci byli během šetření rovněž kontaktováni. Jde především o nedostatečný přístup k některým zdrojům, které využívají jiní obyvatelé obce (možnost koupě dřeva, přístup k obecním pracím – VPP, instalace dopravní značky obytná zóna v oblasti bytovek apod.). K pomyslným stranám zde uvedeného sporu se připojují, či jsou připojováni i ostatní aktéři (včetně majitelů bytovek, či NNO). Tento spor by podle údajů v žádosti obce o spolupráce s ASZ, mohl být zčásti chápán jako ono „*napětí mezi majoritou a minoritou*“ (viz text přihlášky – Žádosti o poskytnutí vzdálené dílčí podpory). Přestože není všemi (oslovenými) obyvateli obce vnímán stejně výrazně, je zřejmé, že ve svém důsledku blokuje efektivní řešení problematiky sociálního vyloučení v Semněvicích.

Foto č. 5: Bývalé chlívký u bytových domů v Semněvicích (zdroj: archiv autora)

Občanské soužití v Semněvicích je ve srovnání s okolními obcemi ovlivněno situací v bytovkách, což potvrzují dotazovaní příslušníci bezpečnostních složek:

„Musíme brát v potaz to, že tam těch sociálně slabších je prostě na jednom místě fakt hodně a to my v jiných obcích nemáme.“

„Ono se to tam prostě mění ta struktura obyvatelstva. To podle mne na to má taky vliv. Že se tam prostě sestěhují lidé, kteří se navzájem nesnášejí, nemají se rádi. Pak dochází samozřejmě ke konfliktům. Těm ostatním v obci to taky vadí, protože oni jsou hlasití v době nočního klidu, dělají nepořádek. A mezi sebou se taky perou, i v rodinách různě.“

Z informací uvedených výše vyplývá, že nastavení dalších kroků k řešení sociálního vyloučení v Semněvicích do budoucna, předpokládá **jasné vymezení kompetencí a možností jednotlivých aktérů** (obce, sociálních služeb a NNO), komunikovaných nezávislým mediátorem, bez vazeb na předchozí vývoj situace v obci. Vzhledem k vzdálenosti nejbližší služebny OO PČR zůstává v souvislosti občanským soužitím (zvýšením pocitu bezpečí) otázkou ke **zvážení, posílení represivních opatření v obci např. formou zřízení pozice asistentů prevence kriminality**, nebo navázání spolupráce s Městskou policií v Horšovském Týně, přestože je v současné době (září 2019) sama personálně poddimenzovaná.

9. Zaměstnanost, sociální služby, potřeby

V Semněvicích, bylo k prosinci 2018 celkem 11 uchazečů o zaměstnání v evidenci ÚP¹⁷ (uchazečů v evidenci déle, než 1 rok, pak celkem 5), což je 4,74 % obyvatel obce (15 – 64 let). Ke srovnání činí data ke stejnému období za ORP Horšovský Týn 1,59 %, za Plzeňský kraj 1,51 % a ČR celkem 2,15 %.¹⁸ V Semněvicích bylo v průměrném měsíci roku 2018¹⁹, vyplaceno celkem 4,5 dávek PnB, 5,3 dávek PnŽ a 0,6 dávek DnB. V Semněvicích, bylo k 31. 12. 2017 celkem 58 osob v exekuci, při celkovém počtu 380 exekucí, procentuální podíl²⁰ přitom činil 39,93 %.²¹

Z výše uvedených dat je, ve srovnání s ORP, krajem a ČR, patrný zvýšený podíl zejména u počtu osob v exekuci a počtu osob v evidenci ÚP. Při počtu obyvatel Semněvic žijících

¹⁷ V prosinci 2016, jich bylo celkem 14 (v evidenci déle než 1 rok, celkem 3).

¹⁸ Dle údajů ÚPČR (prosinec 2018).

¹⁹ Dle údajů ÚPČR (prosinec 2018).

²⁰ Přepočteno na obyvatelstvo nad 15 let.

²¹ ORP Horšovský Týn 10,29 %, Plzeňský kraj 9,59 %, ČR celkem (ke stejnému datu) 9,65 %.

v bytovkách²² (SVL) je naopak relativně nízký počet vyplacených nepojistných sociálních dávek PnB a DnB.

Zaměstnanost

Mezi kontaktovanými obyvateli SVL v Semněvicích jsou jmenovány některé bariéry ve vstupu na pracovní trh. Patří sem zejména nedostatek pracovních příležitostí přímo v obci a nutnost dojíždět do okolních měst a obcí, spojená s náklady na cestovné a potřebou najít vhodné spojení např. při práci na směny. Svou roli zde hraje i neochota zaměstnavatelů přijímat do zaměstnání Romy. **Obec neumožňuje dlouhodobě nezaměstnaným vykonávat veřejně prospěšné práce.** Zavedení VPP pro obyvatele SVL přímo v obci, by mohlo přispět k lepší vzájemné komunikaci obyvatel Semněvic. Jeden z kontaktovaných zástupců obce však v této souvislosti zmiňuje náklady spojené s administrací VPP (účetnictví apod.), které si obec s neuvolněnými zastupiteli nemůže dovolit.

Obyvatelka SVL o obtížích se sháněním zaměstnání: *„Já se v práci nechytám, jsem už tolik let na pracáku, dávají mi doporučenky a jdu tam, a že mají plno. Přitom mají napsanou velkou ceduli, že přijmou, když tam jdeme my, tak mají plno. Kolikrát jsem si říkala, že by to chtělo natočit, aby nám na pracáku věřili, že je to tak. Ne že cikáni nechťejí pracovat. Ať nám dají šanci, ať nás vyzkouší. Chlapi tady z Obce mají vedlejší práce, přijdou domů a sekají trávu, ale Romy nikdo nevezme. To bychom se přebarvili primalexem.“*

Negativní roli v přístupu na pracovní trh hraje i tzv. „fenomén špatné adresy“: *„Tady dělá bordel jeden a kvůli tomu doplácíme i my, on se hádá se starostou a kvůli tomu z nás udělali ghetto. Pak tady někam přijdete do práce, a když řeknete, že jste ze Semněvic, tak to už máme plno.“* (obyvatel SVL).

Sociální služby

V září 2019, nepůsobil přímo v Semněvicích žádný poskytovatel sociálních služeb. V sociální oblasti s vedením obce Semněvice spolupracuje Odbor sociálních věcí MěÚ v Horšovském Týně. Sociální práci na Horšovskotýnsku poskytuje také Člověk v tísní (sociálně aktivizační služby, terénní programy). Týnský Odbor sociálních věcí se v Semněvicích zabývá především problematikou dětí a mladistvých (výchovné problémy, problémy se školou), řeší také např. rozvody, nebo požadavky ze strany Úřadu práce. Do obce pravidelně dojíždí OSPOD.

Způsob práce a postupy jednotlivých sociálních služeb se v mnohých ohledech liší a často závisí na finančních a personálních možnostech. Některé organizace působí na základě podnětu – žádosti od klienta, ten se o službě dozvídá z různých zdrojů (doporučení od známých, spolupráce s jinou NNO). Ze strany obcí může docházet k očekáváním, které nejsou NNO z výše uvedených důvodů schopné plnit. Pracovník organizace Člověk v tísní z Domažlicka popisuje obvyklý postup, při němž je zejména v malých obcích standardem nechávat informační prospekty a letáky pro případné klienty, kteří je mohou kontaktovat sami. Pro vlastní vyhledávání klientů formou depistáže v jednotlivých obcích, nemají dostatečné kapacity. Někteří z klientů na druhou stranu nedisponují dostatečnými kapacitami (prostředky na cestování, informacemi) na to, aby danou službu mimo místo svého bydliště vyhledali. Obec velikosti Semněvic není pro některé NNO „zajímavý projekt“, lapidárně řečeno proto, že je zde málo peněz, hodně práce a špatná dojezdovost. Klienti sociálních služeb však mají (na druhé straně) také své potřeby a očekávání, viz citace níže.

Obyvatelka SVL v Semněvicích o ideálním postupu (přístupu) sociální služby:

²² Cca 60, viz výše.

„Když si budu stěžovat, že nemám práci a já bych chtěla dělat, nechci být doma. Tak aby se mi snažili pomoci. Kdyby jezdili každý den, mají to zaplacené. Dobře – nevyšlo toto, tak pojdme, jdeme jinam. Zkusíme jinde, budeme chodit od rána do 11, než půjdou na oběd a zkusíme, jestli tu práci seženeme. To ale nedělali a pak už jsem se s nimi ani nebavila, to není pomoc. Když mi někdo řekne, že by chtěl pro mě něco udělat, tak jezdí, dokud tu práci nenajdeme. Já bych na jejich místě řekla, buďte připravená v sedm hodin a vyrážíme, zkusíme tady a tady. A ne jenom sedět a musíte se mi podepsat.“

Potřeby v SVL

Život na venkově je sám o sobě specifický jistou mírou **prostorové segregace, např. ve smyslu dostupnosti lékařské péče, nutnosti dojezdu do zaměstnání a škol, úřadů a využití další občanské vybavenosti**, jejíž nabídka bývá v menších obcích omezená. Lidé žijící v menších obcích také obvykle disponují zdroji, jimiž tuto nevýhodu eliminují (především vlastnictví dopravních prostředků a využívání sociálních sítí). U obyvatel sociálně vyloučených lokalit jsou tyto zdroje velmi často omezené. Lidé ze semněvicových bytovek často nevlastní auta, nebo nemají řidičský průkaz. Fluktující rodiny často postrádají i sociální sítě známých, či příbuzných.

Pro obyvatele bytovek je problémem **nízká frekvence a špatně nastavené časy autobusové linky do Horšovského Týna**:

„Tady odtud jede ráno autobus za deset minut sedm a zpátky v 12:05, takže ho děti nestíhají a čekají do půl druhé. Pokud děti mají do půl druhé tak nestihnou autobus, který jede v 13:40 a přijedou až v půl páté. Maminky, co mají další malé děti, tak s kočárkem – zima, mráz, déšť – venku v Tejně musely čekat na ty děti, až skončí vyučování a přivést je domů“ (matka školou povinných dětí z bytovek).

V Semněvicích není mateřská škola a nejsou zde nízkoprahové aktivity pro děti a mládež (NZDM), kde by kromě možnosti trávení volného času dětí bylo možné nepřímo pracovat s rodiči, ohledně komunikace se školou, potřebách dětí pro přípravu na vyučování, nebo v prevenci záškoláctví. Chybí zde také společné aktivity pro všechny děti, které by se mohli vzájemně poznat. Obec Semněvice spadá do oblasti působnosti probíhajícího projektu Komunitního plánování sociálních služeb v obci Horšovský Týn²³. Přímo v obci však zatím **chybí monitoring potřeb sociálních služeb** (nejen pro obyvatele SVL), organizace, která by formou depistáže – působením v lokalitě zjišťovala aktuální potřeby obyvatel např. bezplatnou dluhovou poradnu, pomoc se sháněním zaměstnání, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy K – centra apod.

²³ Projekt je realizován prostřednictvím spolupráce ORP Horšovský Týn, s Centrem pro komunitní práci západní Čechy. Končí k 31. 12. 2019 a jeho výsledkem má být komunitní plán pro ORP Horšovský Týn, na období 2020 – 2024. Na základě komunikace v rámci tohoto projektu byla doporučena i spolupráce obce Semněvice s ASZ.

10. Doporučení²⁴

- Potřeba mediace ke zlepšení komunikace mezi vedením obce, majiteli a obyvateli bytovek i ostatními občany Semněvic.
- Řešení problematiky dopravní obslužnosti obce hromadnou dopravou (optimalizace počtu spojů a časů jejich vypravování).
- Intenzivní terénní sociální práce v SVL (popř. i zbytku obce), formou depistáže, ke zmapování potřeb v oblasti sociálních služeb.
- Potřeba opatření v oblasti volnočasových aktivit pro děti a mládež v SVL (NZDM) přímo v Semněvicích, nebo v Horšovském Týně, kam děti jezdí do školy.
- Zvýšení reálné i pocitové bezpečnosti v obci realizací programu APK, ideálně ve spolupráci s MěÚ v Horšovském Týně. Zvážení možnosti realizace komunitních akcí ke snížení napětí a vzájemnému poznávání obyvatel obce.
- Potřeba komunikace a informovanosti v rovině pravidelného setkávání organizací, které v obci působí např. formou komunitního plánování.

11. Zdroje a literatura

- Agentura pro sociální začleňování. *Webové stránky*. www.socialni-zaclenovani.cz
- Bourdieu, P. (1998). *Teorie jednání*. Praha, Karolinum.
- Český statistický úřad. *SLDB 2011. Statistický lexikon*. Dostupné online: www.czso.cz. Staženo září 2019.
- ESFČR (2015). GAC. *Analýza sociálně vyloučených lokalit*. <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015>
- Mapa exekucí. <http://mapaexekuci.cz/> Staženo září 2019.

²⁴ Jedná se o předběžný výčet témat, návrhů k diskuzi v rámci další spolupráce s ASZ.